

**Стильові різновиди поезії Олесі Білоцвіт
(на творах збірки «Обіймаючи життя»)**

Насамкінець 2024 року в чернігівському видавництві «Десна Поліграф» побачила світ нова поетична збірка української поетки Олесі Білоцвіт **«Обіймаючи життя»**. Як на мою думку, цей мистецький доробок найбільш повно характеризує тип творчості вироблений літераторкою за останні два десятиліття. Любов до життя, до рідної землі, розбурхана війною і перемішана з болем – так можна означити лейтмотив нового доробку української поетеси Олесі Білоцвіт (Ткаченко), яка вповдовж двох десятиліть мешкає на австралійському материкау. Художнє слово для неї стало не лише опорою в розхитаному світі, але й духовною зброєю. Правда буття і правда духу розкривається через тривожно-пульсуючі образи.

Давайте з'ясуємо, що ж власне включає в себе літературознавче поняття *тип творчості*? Підручники з літературознавства означають **тип творчості**, як сукупність естетичних принципів сприйняття і відтворення вражень про дійсність за допомогою словесної творчості. Такими основними принципами є: а) характер сприйняття дійсності і ставлення до неї (символічний, романтичний, сентиментальний, аналітично-реалістичний); б) вироблення і застосування словесних прийомів у моделюванні художнього світу, в сукупності яких домінує один із них [1, 253].

Тип творчості – змінна категорія. Виникнення, розвиток і вичерпання типів творчості зумовлені як естетично (прагнення до мистецької досконалості, зміна художніх орієнтирів, спонука до оновлення), так і історично (соціальні зміни, переосмислення суспільного досвіду, виникнення нових філософських поглядів на людину та суспільство). Події Україні в останні роки стимулювали поетку до суспільного та духовного переосмислення, що й знайшло відгук у її новій збірці.

Олеся Миколаївна Ткаченко (літературний псевдонім Олеся Білоцвіт) народилася 26 лютого 1980 року в місті Прилуки Чернігівської області у журналістській родині. Батьки - знані на Чернігівщині поети (літературні імена Ніна Лісна та Микола Чорноус). Олеся закінчила природничий факультет Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя, за фахом – учителька географії та біології. Працювала в Прилуцькій школі №6. Уже 20 років мешкає в Мельбурні (Австралія) [2, 616].

Свою літературну ниву Олеся Білоцвіт починала розорювати як переконаний *романтик*. Перші поетичні збірки авторки **«Скрипка Часу» та «Стихія Сонця»** вийшли друком, коли вона студіювала природничі науки в Гоголівському університеті. У 2000 році стала дипломанткою міжнародного

літературного конкурсу «Гранослов». А в 2004 році, у неповні двадцять п'ять років, поповнила лави Національної спілки письменників України.

Та примхлива панянка Доля несподівано закинула молоду поетесу на австралійський материк, заповнивши душу ностальгією. Романтизм поступається місцем *сентименталізму*. Про це засвідчили її наступні поетичні збірки *«Передчуття наближень»* та *«За силуетом слова»* у яких домінує інтимна та пейзажна лірика, а ще мотив туги за рідним краєм. Батьки знаходять шлях щоб стишити доньчин біль втрати батьківщини. У 2013 році, в Чернігові у видавництві «Десна», виходить колективна збірка родини Ткаченків *«Сонце сходить для Тебе»*. Як на мою думку, ця книга стала однією з кращих видань у царині лірики не лише Поліського краю, але й усієї України. Поєднання таких різних і, водночас, таких рідних поетичних світоглядів батька, матері та доньки створили узагальнений поетичний образ ДУШІ українського народу... Батько Микола, зі своїм аналітично-реалістичним світобаченням і сприйманням дійсності, заклав підмурівок родинної філософії та моралі. Мама Ніна додала до неї інтимності душі та материнських щедрот заснованих на народнопісенних традиціях. А Олеся своєю лірикою засвідчила дочірню любов до рідної України, батьківського краю, свого народу. Ця книга стала своєрідним ментальним кодексом національної еліти і засвідчила нашу приналежність до європейської культури.

Проте найбільшим випробуванням (після розлуки з рідним краєм і передчасною втратою тата) стала спричинена росією війна в Україні. Любов, перемішана з болем, прагла слова. І воно - за словами авторки - як своєрідна опора в розхитаному світі й засіб духовної зброї - висповідалось у проникливо-філософську збірку *«Обіймаючи життя»*, яку Олеся Білоцвіт вбрала у власні шати, власну колористику.

За своєю структурою збірка складається з передмови, двох поетичних розділів: «За межами сліз – весна...» та «Перегук поколінь – як порятунок сердець...», які вміщують у собі 215 поезій, (відповідно I – 120 віршів, а II -95), та ще двох авторських ілюстрацій до розділів, що значно посилюють емоційність сприймання збірки.

Але повернемося до теми анонсованої в заголовку статті. Якою ж постає авторка у своїй новій поетичній збірці? Заховатися за шаблоном «ліриком-філософом» недостатньо..., занадто поверхово. Тоді хто ж вона? Перш за все Патріот..., якби патетично не звучала ця фраза. Жінка-патріот, яка йде стежкою започаткованою Лесею Українкою, продовженою Оленою Телігою, Оксаною Лятуринською, згодом Ліною Костенко..., а ще шляхом тисяч жінок-воїнів, що поповнили лави ЗСУ нині. Бо її вірші - це також зброя, зброя, яка здатна як нищити, так і зціляти: *Приручені і болі, і жалі/ слухняно умостились біля серця.../ Благаю мовчки, Боже, змилосердься! /... З криниці сліз п'ють спрагло журавлі.* [3, 12]. Отака поетична образність засвідчує, що поетеса шукає себе у

новому світоглядному мікросвіті, який базується на індивідуалістичній авторській концепції власного Я, що виявляється у звертанні до підсвідомості, інтуїції, екзистенції (внутрішнього буття) людини; основа творчості – індивідуально сприйнятий і витлумачений світ, освоєння його духовних сфер.

У передгроззя II світової війни відомий український вчений - літературознавець Юрій Шерех, аналізуючи поезії Оксани Лятуринської, сказав: *«Вона має не лише свій стиль, а й свій світ»*[4,12]. То ж проводячи паралелі у часі сьогодні можна перефразувати вченого: *«Поетка, облаштуваючи власний мікросвіт, впускає у нього усі болі світу реального...»*. Реальний світ у новій збірці Олесі Білоцвіт *«давно вже схиблений»*:

*Невід'ємні і жалі , і болі...
Лиш любов є виміром буття!
Світ, мабуть, звихнувся, збожеволів –
Допустивши кровопролиття! [с. 19].*

І далі на сторінках книги зустрічаємо: *Світ давно вже зійшов із рейок! / З'їхав з глузду, лишився мізків [с. 21]; а ще : Кожне завтра/ закладалось вчора -/сотню літ і.../тисячу тому! / Кожна світла думка,/ кожна чорна/ відповідь сьогодні/ на «чому?» [с.25].*

Ще у 30 – 40-ві роки ХХ століття теоретики екзистенціалізму Ж.-П. Сартр та А. Камю твердили: *«Світ ворожий до людини, світ несе людині страждання...»* і вимагали від людини протидії. Цією протидією людських зусиль ставала боротьба зі світом, намагання людини змінити світ.

Залежно від того, як письменник сприймає, розуміє і тлумачить світ, під впливом життєвих обставин формується тематична зорієнтованість його творів. Якщо поети доби *соціалістичного реалізму* війну сприймали як можливість змінити світ і померти за утвердження ідеологічних переконань. Їхні літературні герої прагнули померти *« за Батьківщину, за С...!»* - далі їй продовжувати не хочу, щоб не згадувати ім'я ката, то герої нинішньої війни свідомі у виборі своїх ціннісних орієнтирів. Для них найвища цінність – незалежна, вільна Україна. Ось як це відтворює Олеся Білоцвіт у своїй поезії: *Наздогнали зубожілу душу спогади колишнього життя./ Я стою, як вкопана, не зрушу -/ там ще мирно, ще без укриття.../ Без сирен, тривоги і попереджень! / Каламуть ще небо не з'їда.../ Без об'ємних смс і речень: «Як ви там?» / Одна на всіх біда! // Бо війна іде і не питає дозволу/чи згоди Вищих Сил.../ Ні, не плаче – голосить, ридає сам Господь і.../ розір'ятий Син [с.28].* Для поетки війна – то найбільша у житті трагедія! Найбільша кривава духовна катастрофа у якій: *«Кров холоде від злості в жилах,/ від нечуваної біди - / малі діти лежать в могилах/ і бабусі їхні, й діди... [с. 24].*

Велике значення у становленні індивідуального стилю Олесі Білоцвіт має тип сприймання дійсності, що істотно залежить від чуттєвої природи митця, оскільки *«погляд на світ», «відчуття світу»* - імпульси, котрі впливають на

ставлення особистості до світу. У новій книзі авторки *«ще світ живий! Ще він не захолов... А тому: Зійде Благословіння на рідний край!/ На нашу Землю й Дух, і на людей, що ще тримають Небо! / Йдемо крізь час воєнний і біду.../ Йдемо! Не зупиняємось... Так треба!»*[с.33].

Які ще чесноти притаманні авторці книги окрім патріотизму? Материнське осмислення трагедії буття, її духовна причетність до всього, що коїться у світі... Олеся – мати двох синів, Оскара та Назарія, які ростуть ще у відносній безпеці..., але біснуваті плани кремлівського фюрера - нав'язати світові жах війни, не може не турбувати матір, жінку, поетку..., а тому цілком закономірне запитання: *Чом караєш нас так, Всевишній? А далі як молитва: Ти ж все бачиш і Ти все можеш!/ Завинили у чім, скажи?/ Збережи Україну, Боже,/ молим, просимо, помози!»*[с.35].

Життєвий досвід, психофізичні реакції, світоглядна позиція поетки складають підмурівок творчості Олесі Білоцвіт. Їй сорок п'ять років. За твердженням П. Флоренського - це вік «акме», періоду розквіту творчих сил. Акме приходить приблизно у сорока річному віці і виражає найбільшу повноту сил, тілесних і душевних, якої може досягти людина, найбільшу гармонію особистості, найбільш пишне і цілісне розкриття її можливостей. А тому свій поетичний талан, своє духовне обдарування письменниця ставить на оборону Миру. Пам'ятаєте Кобзареве: *«Я на сторожі біля них поставлю слово!»* У Білоцвіт дещо по іншому: *«Слово може зігрити і обпали теж. / Замість сирен – трембіти, сяйво – замість пожеж»*[с.30]. Але зброя, вочевидь, обрана вірно. Ну як тут не згадати Лесине: *«Слово, чом ти не твердая криця?»* Отож, тема непоборності людського Духу, отримана у спадок від класиків, змушує молоду поетку адаптувати її до нового часу, нових соціальних умов. І вона ці соціальні умови трактує багато в чому з позицій експресіонізму. *Випаровуються помалу/ не моря, а озера сліз.../ Відкриваю душі портали - / напівсюр-напівреалізм!/ Проживаю ще раз прожите/ й пережите - вже лиш вві сні./ Й завиваю несамовито/ вітрюганом у дні ясні. // ... І ні сліз вже нема, ні моря,/ лиш калюжі й одна сльота./ Ані Щастя тепер, ні Гора -/ Самота, са-мо-та, саме та... [с. 84].*

Основа експресіоністичної творчості – драматичні характери і сюжети, які мають відображати трагізм життя і біль страждання. Знаходимо ці мотиви і у поезії Олесі Білоцвіт: *« Мікроклімат німих думок/ мегакосмос сердець відкриє,/ відкоркує, зірве замок і.../ народяться буревії... // Охолодять планету тіл,/ оголивши порвані нерви./ Розколовся наш світ навпіл:/ щоб ти жив -/ тисячі померли ... [с. 51]*.

У своїй новій збірці Олеся Білоцвіт постає як вже «сформований Майстер слова». Вона в повній мірі оволоділа наукою «авторського мовлення», сформувала власний поетичний стиль, якому притаманне закорінення в лексичні пласти рідної української мови, хоча ось вже два десятиліття щоденно

доводиться послуговуватися англійською. Її нова збірка презентує багатство і різноманітність словникового запасу письменниці, розмаїття «художньої тропіки» та «авторської манери письма». Вона збагачує рідну українську мову словесними новотворами, які сприяють творчому самовияву, увиразненню образного мислення. Для прикладу: *«Присядь, послухай, що розкаже сад../ Про що мовчить, в траву упавши, груша. / І хоч на мить побачимо фасад старого дому - / він сумує й тужить...»* [с. 146]. Особливого колориту надають художній мові авторські неологізми та діалектизми. От як у вірші «Листопад у Прилуках» : *«...допоки сили берегти:/ кого і що – лиш сам він знає.../ І в Удаю ще береги, допоки є, / нехай минає...// Оця нечувана біда, якій нема ні дна, ні краю,/ мене зсередини з'їда -/ мов щосекунди помираю...// І пада лист. І пада ніч/ на наші зболені Прилуки,/ де розбрелися увсебіч/ напівслова і ... напівзвуки.»* [с. 100].

Напевно настав час сказати про Передмову до збірки. Її написала мама поетки, знана на Прилуччині журналістка Ніні Яківна Ткаченко (Ніна Лісна) , член Національної спілки письменників України, авторка численних збірок української лірики. Для передмови і спілкування з донею вона обрала форму віртуального листа..., таке собі оригінальне послання через океан. У цей лист Ніна заклала усю силу і вагомість материнського почуття, материнської настанови і материнського оберегу до рідної дитини. Ніна пише: *Знаючи вразливість твоєї душі і те, як тяжко далася початкова розлука з рідним краєм, я надто потерпала за твоє теперішнє нервове перенапруження. Але, подорослішавши за два десятиліття, ти якось сама знайшла рятівний вихід – вела майже щоденні віршовані нотатки, в яких вихлюпувала нагромаджені від трагічних подій емоції*[3,3]. А далі материнські слова переростають у сповідь вимогливої читачки, свідка годин лихоліття: *«Змалку вкорінена в отчу землю, ти не мислила себе поза нею, то що вже казати про такий загрозливий період! Тому шукала можливості волонтерської й фінансової допомоги. А паралельно з'являлися поезії - « Моїм землякам, що в окопах», «Честь і хвала тобі, Воїне», «І днини вам без обстрілу», «Крематорій життя», «Відбій атаки», «Монолог загиблого Героя», «Душа наосліп обира своє»... Все, що лягало на папір, пересилала в Україну, наближаючи себе до неї, скорочуючи віддалі, і це допомагало почуватися не відстороненою, ставало особистою молитвою, занепокоєним зверненням до Всевишнього»* [3,4]. І як підсумок сказаного рядки власної поезії: *«І ми з тобою, донечко – кожна з свого далека! – обіймаємо життя»*.

Тож цілком закономірно, що значна частина віршів другого розділу збірки «Перегук поколінь – як порятунок сердець...» стали своєрідним поетичним діалогом між матір'ю та донькою. Хоча чому лише з мамою? Знаходимо тут поезії присвячені дідусю і бабусі, татку, сестрі Оксані, синам Оскару та Назару, землякам, рідному місту. Та все ж, найбільше Мамі та

Україні. І оцей діалог сердець триває і нині понад Часом, лихоліттям, відстанями і кордонами. Бо саме у цьому сутність МАТЕРИНСЬКОЇ ЛЮБОВІ.

Підсумовуючи хочу сказати, що збірка Олесі Білоцвіт «Обнімаючи життя» на часі. Вона стала справжнім надбанням сучасної української культури, української поезії.

Література :

1. Білоус П. Вступ до літературознавства: Навчальний посібник./ П.Білоус. – К.: ВЦ «Академія», 2011. – 326 с.
2. Національна спілка письменників України: Бібліографічний довідник. / за ред В. Клічака. – К.: Укр. письм., 2023. – 1007 с.
3. Білоцвіт О. Обіймаючи життя. Поезії. / перед Н.Лісна. – Чернігів: Десна Поліграф, 2024. – 248 с. Тут цитую повністю, в тексті вказую лише сторінки.
4. Неврлий М. Празька поетична школа: муза любові й боротьби. – К.: Укр. письм., 1995. – С.3-19.

Олександр Забарний – кандидат педагогічних наук, доцент Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, член НСП та НСЖ України.